

Sygn. akt IV CSK 603/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lipca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

Protokolant Hanna Kamińska

w sprawie z powództwa Leszka i Jerzego B.
przeciwko Skarbowi Państwa - Naczelnikowi Trzeciego Urzędu Skarbowego
i Dyrektorowi Izby Skarbowej
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 8 lipca 2011 r.,
skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 7 maja 2010 r.,

1. oddala skargę kasacyjną;
2. zasądza od powodów Leszka B. i Jerzego B. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwoty po 3600 zł (trzy tysiące sześćset) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego;
3. przyznaje radcy prawnemu Krzysztofowi N. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego kwotę 3600 zł (trzy tysiące sześćset) powiększoną o stawkę podatku VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Uzasadnienie

Powodowie Leszek B. i Jerzy B. początkowo domagali się zasądzenia od Skarbu Państwa - Naczelnika III Urzędu Skarbowego oraz Dyrektora Izby Skarbowej kwoty 50.000.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. W piśmie z dnia 12.11.2008 r. powodowie sprecyzowali to żądanie wskazując, że w niniejszej sprawie dochodzą wyrównania im szkody oraz zadośćuczynienia za krzywdy, jakie powstały w związku z wykonaniem decyzji podatkowych określonych w pozwie, które następnie zostały uchylone. Z tytułu utraty obiektów sklepowych domagali się - 6.117.120 zł, obiektów magazynowych 6.372.000 zł, za znaki handlowe „B. ”, „H.”, których powodowie byli właścicielami i wprowadzili na rynek, co najmniej 5.000.000 zł, za nieruchomości oznaczone w KW /.../ , nie mniej niż 600.000 zł każda, z tytułu utraconych marż, jaką powodowie uzyskaliby, gdyby prowadzili działalność za okres do 2008 r. - 74.694.137 zł. Poza tym powodowie dochodzili zadośćuczynienia za całkowitą utratę możliwości prowadzenia takiej jak poprzednio działalności w wysokości po 5.000.000 zł dla każdego z powodów. Powód Leszek B. domagał się dodatkowo kwoty 1.000.000 zł tytułem zrekompensowania cierpienia związanego z ograniczoną możliwością pomocy choremu dziecku - Karolinie B. Straty, które powodowie ponieśli w wyniku wprowadzenia w życie decyzji skarbowych z 14.07.1998 r. oszacowali nadto na 2.000.000 zł.

Strona pozwana - Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów postępowania. Pozwany Skarb Państwa zakwestionował istnienie przesłanki bezprawności w zachowaniach, w których powodowie dopatrują się szkody; podniósł także zarzut przedawnienia.

Wyrokiem z dnia 15 stycznia 2010 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo. Ustalił, że w dniu 14.07.1998 r. III Urząd Skarbowy określił dla powoda Leszka B. i jego małżonki Małgorzaty B. wysokość zaległości podatkowej w podatku dochodowym od osób fizycznych za 1993 r. w wysokości 336.096,90 zł przy zaległości wynoszącej 342.612,50 zł oraz wysokość odsetek od zaległości na dzień wydania powyższej decyzji w kwocie 793.450,70 zł. W dniu 30.10.1998 r. Izba Skarbowa uchyliła w całości w/w decyzję organu pierwszej instancji i przekazała

sprawę do ponownego rozpatrzenia przez ten organ, gdyż rozstrzygnięcie sprawy wymagało uprzedniego przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w znacznej części. W dniu 24.10.1999 r. III Urząd Skarbowy określił Leszkowi i Małgorzacie małż. B. należny podatek dochodowy od osób fizycznych za rok 1993 w wysokości 334.067,60 zł i ustalił zaległość w podatku w wysokości 327.552 zł wraz z odsetkami za zwłokę od zaległości w kwocie 926.033,90 zł. W dniu 29.05.2000 r. Izba Skarbowa uchyliła decyzję organu pierwszej instancji w całości i ustaliła Leszkowi i Małgorzacie małż. B. zaległość w podatku dochodowym za rok 1993 na 245.351,60 zł wraz z odsetkami za zwłokę od zaległości w kwocie 693.642,20 zł.

Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 5.04.2002 r. uchylił w/w decyzję Izby Skarbowej z dnia 29.05.2002 r. Stwierdził, że przesłanki opodatkowania w przedmiotowej sprawie były wyjątkowo skomplikowane, gdyż na sporne pozycje zarówno co do wartości sprzedaży, jak i kosztów uzyskania przychodów składa się szereg zdarzeń gospodarczych i dowodów je dokumentujących. Taki stan wymagał od organów podatkowych odrębnego omówienia i czytelnego powiązania z odpowiednią częścią materiału dowodowego. Tej funkcji nie spełniają akta dołączone do zaskarżonej decyzji, ani sama decyzja. Wobec tego niemożliwa była ocena legalności decyzji, a ocena wszystkich merytorycznych zarzutów skargi okazała się przedwczesna.

W dniu 10.12.2002 r. Izba Skarbowa uchyliła ponownie decyzję organu pierwszej instancji w całości i ustaliła Leszkowi i Małgorzacie małż. B. podatek za rok 1993 w wysokości 259.660,80 zł, natomiast zaległość w podatku dochodowym w wysokości 245.132,40 zł wraz z odsetkami za zwłokę od tej zaległości w kwocie 693.022,50 zł.

Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 19.11.2003 r. oddalił skargę na decyzję Izby Skarbowej z dnia 10.12.2002 r.

Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 13.01.2005 r. oddalił skargę kasacyjną na decyzję Izby Skarbowej z dnia 10.12.2002 r.

W dniu 31.08.1999 r. III Urząd Skarbowy określił dla powoda Jerzego B. i jego małżonki Tatiany B. wysokość zaległości podatkowej w podatku dochodowym od osób fizycznych za 1993 r. w kwocie 327.320 zł, przy wysokości zobowiązania

wynoszącego 333.918,30 zł oraz wysokość odsetek od zaległości na dzień wydania powyższej decyzji w kwocie 918.060,40 zł.

W dniu 29.05.2000 r. Izba Skarbowa uchyliła w całości decyzję organu pierwszej instancji i ustaliła Jerzemu i Tatianie małż. B. zaległość w podatku dochodowym za rok 1993 na 245.463,60 zł wraz z odsetkami za zwłokę od zaległości w kwocie 688.471,30 Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 5.04.2002 r. uchylił w/w decyzję Izby Skarbowej z dnia 29.05.2002 r. Sąd Administracyjny wskazał na wadliwość sporządzonego uzasadnienia, które zostało sporządzone w sposób uniemożliwiający ocenę jej legalności. Wobec tego ocena wszystkich merytorycznych zarzutów skargi okazała się przedwczesna.

W dniu 10.12.2002 r. Izba Skarbowa uchyliła ponownie decyzję organu pierwszej instancji w całości i ustaliła Jerzemu i Tatianie małż. B. podatek za rok 1993 w wysokości 259.804 zł, natomiast zaległość w podatku dochodowym w wysokości 245.245,20 zł wraz z odsetkami za zwłokę od tej zaległości w kwocie 687.858,70 zł.

Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 19.11.2003 r. oddalił skargę na decyzję Izby Skarbowej z dnia 10.12.2002 r. Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 13.01.2005 r. oddalił także skargę kasacyjną na decyzję Izby Skarbowej z dnia 10.12.2002 r.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że takie okoliczności jak dobra kondycja przedsiębiorstwa powodów do czasu wydania decyzji skarbowych, wysoka dynamika jego rozwoju i brak innych problemów przedsiębiorstwa, perspektywy i plany rozwojowe spółki powodów oraz przyczyny pogarszającego się stanu przedsiębiorstwa powodów mogłyby zostać wykazane jedynie poprzez dokumenty finansowe ocenione następnie przez biegłego, gdyż wymagało to niewątpliwie wiedzy specjalistycznej. Powodowie, na których spoczywał stosownie do art. 6 k.c. ciężar dowodu, nie zgłosili takich wniosków dowodowych, a Sąd nie miał obowiązku powołania dowodu z urzędu. Jednocześnie Sąd wskazał, iż roszczenie powodów uległo przedawnieniu z uwagi na treść art. 442¹ § 1 k.c. Ponadto, zdaniem Sądu Okręgowego, na podstawie art. 417 § 1 k.c. Skarb Państwa mógł ponosić jedynie

odpowiedzialność odszkodowawczą. Żądanie zasądzenia zadośćuczynienia było zatem bezzasadne.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 7 maja 2010 r. oddalił apelację powodów i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd II instancji wskazał, że nie podziela oceny Sądu pierwszej instancji co do podstaw prawnych oddalenia powództwa. Za prawidłowe uznał natomiast stwierdzenie, że powodowie nie wykazali wysokości dochodzonych roszczeń.. Zdaniem Sądu drugiej instancji podstawy odpowiedzialności Skarbu Państwa nie mógł stanowić art. 417¹ § 2 k.c. lecz art. 417 k.c., a o przedawnieniu można było czynić rozważania w oparciu o art. 442 k.c., a nie art. 442¹ § 1 k.c., jak to przyjął Sąd pierwszej instancji, choć w tej ostatniej kwestii zmiana oznaczenia artykułu, jaki zastosował Sąd pierwszej instancji, z uwagi na tożsamą treść z art. 442 § 1 k.c., nie miała wpływu na prawidłowość tam wyrażonego poglądu. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w sprawie zachodził brak odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, w sytuacji, gdy uchylone decyzje podatkowe były nieostateczne i podlegały kontroli instancyjnej.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony skargą kasacyjną przez powodów. Skarżący wnieśli o uchylenie tego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji, zniesienie postępowania w obu instancjach i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Skarga kasacyjna została oparta na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia prawa procesowego skarżący zarzucił naruszenie art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 245 k.p.c., art. 162 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 153 p.p.s.a. oraz art. 328 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., a w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego naruszenie art. 417 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nieuzasadniony był zarzut naruszenia art. 379 pkt 5 k.p.c. W judykaturze wyjaśniono, iż pozbawienie strony możliwości obrony jej praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. ma miejsce w sytuacji, gdy na skutek wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, strona nie mogła i faktycznie nie brała udziału w całym

postępowaniu lub jego istotnej części, gdy w postępowaniu sądowym całkowicie pozbawiono stronę, wbrew jej woli, możliwości podejmowania lub świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej, (por. wyrok SN z dnia 17 stycznia 2003 r., I CK 166/02, wyrok SN z dnia 17 października 2003 r., IV CK 76/02, wyrok SN z dnia 9 stycznia 2001 r., II CKN 1211/00, postanowienie SN z dnia 4 listopada 2010 r., IV CSK 181/10, postanowienie SN z dnia 6 maja 2003 r., I CZ 43/03). W rozpoznawanej sprawie prawo powodów do obrony w tym znaczeniu nie zostało naruszone. W toku postępowania powodowie byli reprezentowani przez zawodowego pełnomocnika, który brał udział w postępowaniu dowodowy. Należy przy tym zwrócić uwagę, że oddalenie wniosków dowodowych, na co powoływali się powodowie, nie może stanowić przesłanki nieważności postępowania z powodu pozbawienia tej strony możliwości obrony swych praw (por. wyrok SN z dnia 23 lutego 2001 r., II CKN 395/00).

Wymaga z kolei podkreślenia, że podstawą oddalenia powództwa było między innymi uwzględnienie zarzutu przedawnienia podniesionego przez stronę pozwaną. W judykaturze przyjmuje się, że uznanie tego zarzutu za uzasadniony czyni bezprzedmiotowym rozważanie innych okoliczności decydujących o sposobie rozstrzygnięcia sprawy. Konieczne jest wówczas jedynie stwierdzenie istnienia przesłanek uzasadniających uwzględnienie zarzutu przedawnienia. Tymczasem w skardze kasacyjnej nie sformułowano zarzutów kwestionujących ocenę, że roszczenie powodów uległo przedawnieniu. Z tego względu skarga kasacyjna nie mogła być uwzględniona nawet przy założeniu, że zawarte w niej zarzuty, poza nieważnością postępowania, mogły być uzasadnione. Ich rozważanie stało się zatem niecelowe. Z tych względów skarga kasacyjna była pozbawiona uzasadnionych podstaw i podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 391 § 1 i 398²¹ k.p.c. Sąd Najwyższy przyznał także pełnomocnikowi z urzędu powodów koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej im w postępowaniu kasacyjnym, według stawki taryfowej związanej z wartością przedmiotu zaskarżenia.

jz